

EU

U MOM KRAJU

mans

NVO "Naša akcija"
Radi danas za bolje sutra

Funded by
the European Union

IZDAVAČ:

NVO Aktivna Zona
Ulica Nikole Lekića 4, 81250, Cetinje
E mail: info@aktivnazona.me
Web: www.aktivnazona.me
Facebook: Aktivna Zona
Twitter: @AktivnaZona

NAZIV PUBLIKACIJE:

“EU u mom kraju”

UREDNIK:

Miloš Marković

AUTORKA:

Jovana Vulević

DIZAJN:

Božidarka Četković

Ova publikacija dio je projektnih aktivnosti projekta “Mladi i otvorena lokalna uprava” i isključiva je odgovornost izdavača i ne odražava nužno stavove Evropske unije.

Ova publikacija je kreirana u okviru projekta “Mladi i otvorena lokalna uprava”, koji realizuje Aktivna zona, uz finansijsku podršku NVO MANS i NVO Naša akcija koji sprovode projekat , O snaživanje glasova zajednice: Zalaganje za pravdu i vladavinu prava (“Empowering Community Voices: Advocating for Justice and Rule of Law”), finansiran od strane Evropske unije preko Delegacije EU u Crnoj Gori.

EU
U MOM
KRAJU

jul, 2025.

SADRŽAJ

1. ŠTA JE EVROPSKA UNIJA?	6
Države članice EU	7
Ključne vrijednosti Evropske Unije	10
Službeni jezici EU	11
Kako je sve počelo?	13
2. KAKO FUNKCIONIŠE EU?	16
Ko o čemu odlučuje u EU?	17
Evropski parlament	17
Evropski savjet	19
Savjet Evropske unije	19
Evropska komisija	21
Sud pravde Evropske unije	22
3. ŠTA EU ZNAČI ZA VAŠ SVAKODNEVNI ŽIVOT?	24
Šta znači Evropska Unija za građane/ke Crne Gore?	25
4. EU I LOKALNE ZAJEDNICE U CRNOJ GORI?	29
IPA fondovi i lokalni razvoj	30
Značaj za opštine – decentralizovana pomoć.....	30
Prijestonica Cetinje	30
Primjeri iz drugih crnogorskih opština	31

**5. PRIMJERI DOBRE PRAKSE:
MLADI I EVROPSKA UNIJA 34**

**6. KAKO DA SE UKLJUČIMO: AKTIVNO UČEŠĆE
MLADIH U EVROPSKIM PROCESIMA 39**

Check-lista: Jesam li spreman/na za EU prilike? 44

Interaktivni kviz: Koji EU program je za mene? 45

**7. MINI KVIZ & IZAZOVI:
KOLIKO ZNAŠ O EU I KAKO DA SE UKLJUČIŠ? 47**

8. REČNIK EU TERMINA BRZO, JASNO, KORISNO 50

Završna riječ:

EU – više od projekata, snaga zajedništva 54

ŠTA JE EVROPSKA UNIJA?

Od svojeg osnivanja, 1957. godine, Evropska unija se povećala sa 6 na 27 država članica. Te zemlje su se udružile, kako bi zajednički izgradile bolju budućnost. Koje su zemlje države članice EU i kad su mu pristupile? U ovom poglavlju ćete saznati kako je EU postala ono što je danas i šta je čini jedinstvenom.

DRŽAVE ČLANICE EU-a

Evropska unija je politička i ekonomska zajednica 27 evropskih zemalja, koje se nazivaju državama članicama ili zemljama EU. Zajedno obuhvataju, skoro, cijeli evropski kontinent. U EU živi, otprilike, 447 miliona ljudi, što je, približno, 6 % svjetskog stanovništva. Građani država članica EU ujedno su i građani EU. EU je nastala kao projekat mira i saradnje, a danas obuhvata širok spektar politika – od ekologije do ekonomije.

★ Države osnivači (pridružile se 1958. godine):

Ove zemlje su bile dio Evropske ekonomske zajednice (EZZ), preteče EU.

1. Belgija
2. Francuska
3. Njemačka (Zapadna Njemačka)
4. Italija
5. Luksemburg
6. Holandija

★ Države pridružene 1973. godine (prvo proširenje):

7. Danska
8. Irska
9. Ujedinjeno Kraljevstvo * (napustilo EU 2020 – BREXIT)

★ Država pridružena 1981. godine:

10. Grčka

★ Države pridružene 1986. godine:

- 11. Španija
- 12. Portugalija

★ Države pridružene 1995. godine:

- 13. Austrija
- 14. Finska
- 15. Švedska

★ Veliko proširenje 2004. godine:

- 16. Estonija
- 17. Letonija
- 18. Litvanija
- 19. Poljska
- 20. Češka
- 21. Slovačka
- 22. Mađarska
- 23. Slovenija
- 24. Kipar
- 25. Malta

★ Države pridružene 2007. godine:

- 26. Bugarska
- 27. Rumunija

★ Najnovija država članica, pridružena 2013. godine:

- 28. Hrvatska

Jeste li znali?

Aktuelne zemlje kandidatkinje, za članstvo u Evropsku uniju su: Albanija, Bosna i Hercegovina, Moldavija, Sjeverna Makedonija, Srbija, Turska, Ukrajina i Crna Gora. Potencijalni kandidati su Gruzija i Kosovo.

Napomena: Broj članica EU je trenutno 27 jer je Ujedinjeno Kraljevstvo napustilo EU 2020. godine (tzv. Brexit). Zemlje Zapadnog Balkana, uključujući Crnu Goru, nalaze se u različitim fazama pristupanja EU.

	ALBANIJA		MAĐARSKA
	ANDORA		MALTA
	AUSTRIJA		MOLDOVA
	BELGIJA		MONAKO
	BJELARUS		NIZOZEMSKA
	BOSNA I HERCEGOVINA		NORVEŠKA
	BUGARSKA		NJEMAČKA
	CIPAR		POLJSKA
	CRNA GORA		PORTUGAL
	ČEŠKA		RUMUNJSKA
	DANSKA		SAN MARINO
	ESTONIJA		SJEVERNA MAKEDONIJA
	FINSKA		SLOVAČKA
	FRANCUSKA		SLOVENIJA
	GRČKA		SRBIJA
	HRVATSKA		ŠPANJOLSKA
	IRSKA		ŠVEDSKA
	ISLAND		ŠVICARSKA
	ITALIJA		TURSKA
	LATVIJA		UJEDINJENA KRALJEVINA
	LIHTENŠTAJN		UKRAJINA
	LITVA		VATIKAN
	LUKSEMBURG		

Ključne vrijednosti Evropske Unije

- ★ Mir i stabilnost
- ★ Demokratija i ljudska prava
- ★ Solidarnost među državama
- ★ Održiv razvoj i borba protiv klimatskih promjena
- ★ Ravnopravnost i borba protiv diskriminacije

Službeni jezici EU

Evropska unija ima 24 službena jezika.

Zašto ih je toliko? EU ne bi postojala bez država članica i njihovih građana. Kao demokratska organizacija, EU mora komunicirati sa vladama država članica i njihovim građanima, preduzećima i javnim tijelima na njihovom jeziku. Svi koji žive u EU imaju pravo znati šta se radi u njihovo ime i sa njihovim poreznim doprinosima, te koja pravila trebaju poštovati. Osim toga, trebaju biti u mogućnosti da učestvuju u pitanjima EU, bez poznavanja stranog jezika.

Jeste li ikad čuli izreku “**ujedinjena u raznolikosti**”? To je moto Evropske unije, koje sažima njene vrijednosti. Iako svaka država članica EU ima svoju kulturu, jezik i tradiciju, sve one dijele iste vrijednosti i moraju ih poštovati, kao članice Evropske unije.

Demokratija je jedna od temeljnih vrijednosti, koja ujedinjuje sve države članice EU. To znači da samo demokratske zemlje mogu biti članice EU. Ostale vrijednosti su zajedničke svim članicama EU, a to su poštovanje ljudskog dostojanstva, sloboda, jednakost, vladavina prava i poštovanje ljudskih prava, uključujući prava pripadnika manjinskih naroda.

Vrijednosti EU utvrđene su u Ugovorima EU i Povelji Evropske unije o temeljnim pravima. Riječ je o važnim pravnim tekovinama, koje su odobrile sve države članice EU i stoga ih se moraju pridržavati.

Ugovori EU sadrže pravila, koja usmjeravaju rad EU. Ponekad se u njih unose izmjene, na primjer, kad EU

Jeste li znali?

Institucijama EU možete pisati na bilo kojem od 24 službena jezika EU i dobit ćete odgovor na istom jeziku.

pristupe nove zemlje ili kad dođe do promjena u načinu na koji EU funkcioniše.

Povelja Evropske unije o temeljnim pravima stupila je na snagu sa Ugovorom iz Lisabona. U njoj su utvrđena prava i slobode, koje uživaju svi stanovnici EU. Kako bi bila odraz modernog društva, Povelja sadrži i novija temeljna prava, kao što su zaštita podataka i jamstva u području bioetike. Sadrži i posebne odredbe o pravima osoba mlađih od 18 godina, čime se osigurava da prava djeteta čine dio ljudskih prava, a EU i njene države članice ih moraju poštovati i štititi.

Jeste li znali?

Evropsku zastavu čini krug od 12 zlatnih zvijezda na plavoj podlozi. Evropska unija (koja se tada zvala Evropska ekonomska zajednica) uvela je ovu zastavu 1984. godine, a danas se vijori nad zgradama, parkovima i spomenicima u cijeloj Evropi. Broj zvijezda se nikad ne mijenja – uvijek ih je 12. Simbolizuju jedinstvo, solidarnost i sklad među narodima Evrope.

Kako je sve počelo?

Nakon dva razorna svjetska rata, u prvoj polovini dvadesetog vijeka (1914.–1918. i 1939.–1945.), ljudi su bili odlučni u želji da se tako nešto više nikada ne ponovi.

U periodu od 1945. do 1950. godine evropski političari, među kojima su bili Robert Schuman, Konrad Adenauer, Alcide De Gasperi i Winston Churchill, započeli su postupak stvaranja Evropske unije, kakvu danas poznajemo. Njihova vizija je bila ekonomski i politički ujediniti evropske zemlje, radi osiguravanja trajnog mira i blagostanja.

Robert Schuman, francuski ministar spoljnih poslova, predložio je, 9. maja 1950. godine, objedinjenje evropske proizvodnje uglja i čelika. Riječ je o sirovinama, koje su se tada koristile za ratovanje – uglj kao energent, a čelik za proizvodnju oružja i strojeva. Objedinjenjem proizvodnje, nijedna zemlja ne bi se mogla potajno naoružavati i okrenuti protiv drugih. Iz tog prijedloga, 1952. godine, nastala je Evropska zajednica za uglj i čelik. Osnovale su je 6 zemalja: Belgija, Francuska, Njemačka, Italija, Luksemburg i Holandija. Time su se postavili temelji današnje EU.

Nakon nekoliko godina, ovih 6 zemalja, odlučilo je proširiti svoju saradnju i na druge ekonomske sektore. Ugovor iz Rima, kojim je utemeljena Evropska ekonomska zajednica, potpisan je 1957. godine i stupio je na snagu 1958. godine. Njegov početni cilj bio je podstaći trgovinu dalju ekonomsku integraciju zemalja potpisnica.

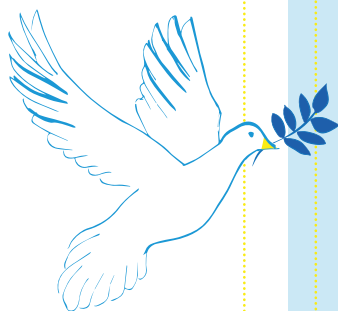
Danska, Irska i Ujedinjeno Kraljevstvo *, pristupile su Evropskoj ekonomskoj zajednici 1973. godine. Nekoliko godina kasnije, nakon pada desničarskih struktura u južnoj Evropi, 3 zemlje su mogle podnijeti zahtjev za članstvo. Prva je bila Grčka, koja je pristupila 1981. godine, zatim Portugal i Španija 1986. godine.

Evropska unija je utemeljena 1993. godine, a dvije godine kasnije pristupile su joj Austrija, Finska i Švedska. Time se članstvo u EU povećalo na 15.

Nedugo nakon Drugog svjetskog rata, započeo je 40-godišnji hladni rat i Evropa je „željeznom zastavom“ podijeljena na istočnu i zapadnu. Simbol te podjele bio je Berlinski zid jer je dijelio grad Berlin na dva dijela. Nakon pada komunizma 1989. godine, bivše komunističke zemlje srednje i istočne Evrope započele su postupak demokratizacije i podnijele zahtjev za članstvo u EU.

8 zemalja srednje i istočne Evrope pristupilo je EU 2004. godine: Češka, Estonija, Letonija, Litvanija, Mađarska, Poljska, Slovačka i Slovenija. Iste godine su pristupili Kipar i Malta. Bugarska i Rumunija su pristupile 2007. godine, a Hrvatska 2013. godine. Pristupanjem novih članica EU prošireno je zajedničko tržište i doprinijelo se održavanju mira i blagostanja u Evropi. Svaka nova članica mora biti spremna da prihvati ugovore i cjelokupno zakonodavstvo EU. Mora poštovati vrijednosti EU, kao što su načela demokratije, vladavina prava, te poštovanje ljudskih prava i temeljnih sloboda.

Izvan svojih granica, EU održava snažnu povezanost sa susjednim zemljama. Evropskom politikom susjedstva podstiče se sigurnost, stabilnost i blagostanje zemalja istočno i južno od EU. Uz to, politikom proširenja EU obuhvaćene su potencijalne nove članice. Globalni odnosi EU sa zemljama izvan „susjedne“ regije uglavnom se temelje na trgovinskim sporazumima, partnerstvima i multilateralnoj saradnji.

Nobelova nagrada za mir

Eu je uspostavljena da bi se osigurao trajni mir između država članica. Od njenog osnivanja znatno su smanjeni nasilni unutrašnji sukobi i prilike za izbijanje rata između Evropljana. Da bi se Evropskoj uniji odalo priznanje za njen doprinos u podsticanju mira, demokratije i ljudskih prava u Evropi i svijetu, 2012. godine, dodijeljena joj je Nobelova nagrada za mir. Novčani iznos nagrade od 930 000 EUR – uvećan za dodatnih 930 000 EUR iz vlastitog proračuna – EU je odlučila donirati za djecu kojoj je oduzeta mogućnost odrastanja u miru.

KAKO FUNKCIONIŠE EU?

UKRAINE

morgen in Europa/EU
und im Ebro

U Vijestima često čujete da je „Brisel“ donio neku odluku? Ali, šta to, zapravo, znači? Ko je ili šta je, tačno, Brisel? Ovo poglavlje sadrži kratak pregled sistemskog uređenja EU. Saznaćete koje su glavne institucije Evropske unije, te koje su njihove dužnosti. Takođe, saznnaćete kako možete uticati na njihov rad.

Ko o čemu odlučuje u EU?

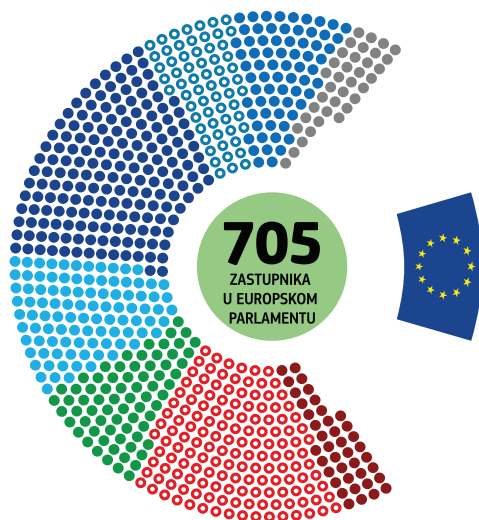
Kad slušate političke rasprave, često se spominju određene osobe, na primjer, premijer vaše zemlje. Naime, ljudi su ti koji donose odluke i oblikuju politike. Isto važi i za EU.

Institucije EU samo su mjesta na kojima se političari iz svih država EU mogu sastati da bi sarađivali na ostvarenju konkretnih rezultata. Pogledajmo u kojim se institucijama donosi većina odluka.

Evropski parlament

Evropski parlament je jedina institucija EU koju biraju građani i to ga čini zajedničkim glasom građana. Građani Evrope biraju predstavnike svakih 5 godina. Pravo glasa na tim izborima imaju svi državljani svake države članice EU. U nekim državama EU, na izborima za Evropski parlament mogu glasati i osobe koje zadovoljavaju druge uslove boravka (na primjer, nijesu državljani ali zakonito borave u toj zemlji), ako su to zemlje u kojima osobe, koje nijesu državljani, ponekad mogu glasati na lokalnim i regionalnim izborima.

Posljednji evropski izbori održani su 2024. godine. U svim državama EU može se glasati sa navršenih 18 godina, osim u Austriji i Malti, gdje se može glasati sa 17 godina. Belgija i Njemačka, snizile su granicu na 16 godina, za glasanje na nekim izborima, kao što su evropski izbori.

Glavni sastanci Evropskog parlamenta, koji se nazivaju i “plenarne sjednice“, održavaju se 12 puta godišnje u francuskom gradu Strazburu, a do 6 puta godišnje u Briselu, u Belgiji.

Evropski parlament ima 705 zastupnika, koji se nazivaju i članovima, iz svih zemalja EU. Broj zastupnika različit je od zemlje do zemlje: mnogoljudnije zemlje imaju više članova od zemalja sa manjim brojem stanovnika. Kao i u nacionalnim parlamentima, predstavnici iz čitave EU, sa sličnim političkim stavovima, saraduju u klubovima predstavnika, a sastav klubova ne zavisi od državljanstva članova.

Evropski parlament donosi odluke o propisima EU, zajedno sa Savjetom Evropske unije. Ako se oni ne uspiju složiti oko određenog propisa, taj propis neće biti usvojen, odnosno

donešen. Parlament bira predsjednika Evropske komisije i ima pravo odobriti ili razriješiti cijelu Evropsku komisiju. Odobrava i proračun Evropske unije.

Evropski savjet

Evropski savjet okuplja izabrane čelnike država EU, tj. predsjednike država ili vlada. Ti se čelnici sastaju najmanje 4 puta godišnje. Ti sastanci se često nazivaju „evropskim sastancima na vrhu“. Evropski savjet određuje glavne političke prioritete i opšte političko usmjerenje EU. Na čelu Evropskog savjeta je predsjednik, koji se bira svake dvije i po godine. Evropski savjet ne donosi zakonodavne akte EU. To je zadatak Evropskog parlamenta i Savjeta Evropske unije – nemojte ih pomiješati!

Jeste li znali?

Od svih naraštaja, upravo su mladi ljudi – u dobi od 15 do 30 godina – najviše evropski orjentisani. Više od 70 % njih je izjavilo, 2019. godine, da ima pozitivno mišljenje o EU.

Savjet Evropske unije

Savjet Evropske unije ili, skraćeno, Savjet predstavlja vlade država EU. Ministri iz svih država članica EU sastaju se u okviru Savjeta, da bi raspravljali i odlučivali o politikama i propisima EU. Koji će se ministri sastati, zavisi od teme o kojoj će se raspravljati. Na primjer, ako je riječ o zagađenosti vazduha, sastaje se ministri ekologije i zaštite životne sredine. Ako je

glavna tema nezaposlenost, okupiće se ministri zaduženi za zapošljavanje i socijalna pitanja.

Savjet je jedno od dva tijela EU, nadležnih za izradu zakonodavstva. Ništa se ne smije preduzeti, u Evropskoj uniji, bez ministara iz svih država članica.

O pravilima glasanja u Savjetu odlučuju države članice EU. Savjet donosi većinu odluka većinom glasova, a u nekim slučajevima i jednoglasno. Za ona područja, za koja su se države članice EU dogovorile da se odluke moraju donositi jednoglasno – na primjer, kada je riječ o porezima ili bezbjednosnim pitanjima – to znači da se svi ministri moraju složiti, kako bi se donijela odluka.

U mnogim drugim područjima odluke se donose većinom glasova, na primjer, kada se donosi propis EU o pravima potrošača, o pitanjima kao što je ekonomski oporavak od pandemije bolesti COVID-19 ili o ekološkim pitanjima, kao što je tretiranje komunalnog otpada.

Svakih 6 mjeseci Savjetom predsjedava druga država članica EU. Nakon Švedske i Španije 2023. godine, te Belgije i Mađarske 2024. godine, Savjetom će 2025. godine predsjedavati Poljska i Danska.

Evropska komisija

Evropska komisija je izvršno tijelo Evropske unije.

Evropska komisija sastoji se od 27 komesara – po jedan za svaku državu članicu EU. Komesari i predsjednik Evropske komisije, zajednički, čine izvršnu vlast EU, zaduženu za svakodnevno vođenje EU. Mandat im traje pet godina. Predsjednika Evropske komisije predlažu države članice preko Evropskog savjeta, a službeno ga imenuje Evropski parlament. Vlada svake države članice predlaže svojeg komesara, a komesare odobrava Evropski parlament.

Komesari ne zastupaju stajališta svoje matične zemlje, već zajedničke interese EU. Predsjednik, svakom članu Komisije, dodjeljuje dužnost za određeno područje politike, kao što su energija, ekonomija ili zaštita životne sredine.

Evropska komisija predlaže nove propise i programe koji su u opštem interesu EU. Prije iznošenja prijedloga, Komisija traži mišljenja nacionalnih parlamenata, vlada, interesnih

Jeste li znali?

Možete posjetiti evropske institucije!

skupina, stručnjaka i šire javnosti, te ih poziva da putem interneta dostave svoje primjedbe.

Evropski parlament i Savjet posebno proučavaju prijedloge Komisije. Te dvije institucije donose konačnu odluku o svim propisima EU. One mogu izmijeniti prijedloge ili ih odbiti u potpunosti. Takođe, Evropska komisija upravlja politikama i proračunom EU te osigurava da njegove države članice ispravno primjenjuju pravo EU.

Sud pravde Evropske unije

U posljednjih 70 godina države članice EU zajedno su sastavile mnogo propisa. Sud pravde Evropske unije osigurava ujednačeno tumačenje i primjenu tih propisa. Ako nacionalni sud nije siguran kako bi se neki od tih propisa trebao tumačiti, može zatražiti objašnjenje od Suda pravde Evropske unije.

Ponekad se dogodi da neke države članice EU ne primjenjuju njegove propise u potpunosti. U tom slučaju Komisija ili neka druga država članica EU mogu taj predmet uputiti Sudu. Sud se sastoji od po jednog sudije iz svake države članice EU i njegovo sjedište je u Luksemburgu.

Osim opisanih institucija, možda ste čuli i za druge institucije i tijela EU, kao što su:

- Evropska središnja banka: ecb.europa.eu
- Evropski revizorski sud: eca.europa.eu
- Evropska služba za spoljno djelovanje: eeas.europa.eu
- Evropski ekonomski i socijalni odbor: eesc.europa.eu
- Evropski odbor regija: cor.europa.eu
- Evropska investiciona banka: www.eib.org
- Evropski ombudsman: www.ombudsman.europa.eu
- Evropski nadzornik za zaštitu podataka: edps.europa.eu

3

**ŠTA EU
ZNAČI ZA VAŠ
SVAKODNEVNI
ŽIVOT?**

Gradani Evropske unije uživaju neke temeljne pogodnosti. Žive u području bez ratova, dio su jedne od najvećih svjetskih ekonomija, te mogu slobodno živjeti, studirati i raditi u drugim državama članicama EU, kao i putovati u iste. EU ima i drugih, manje očiglednih prednosti – svakodnevnih stvari koje uveliko doprinose kvalitetu života. U ovom poglavlju ćemo istaći neke konkretne primjere onoga što EU čini za svoje građane, te kakav značaj ima, konkretno, na građane/ke Crne Gore.

Šta znači Evropska Unija za građane/ke Crne Gore?

Za građane/ke Crne Gore, Evropska unija ima veliki uticaj i značaj, iako još uvijek nije njena punopravna članica. EU utiče na svakodnevni život, na više načina, posebno kroz proces pristupanja i evropske programe i fondove.

Sloboda kretanja

Jedna od najvažnijih koristi za građane/ke Crne Gore je mogućnost slobodnog kretanja. Oni danas mogu da putuju bez viza u šengenski prostor do 90 dana, a kada država postane članica EU, biće im omogućeno da bez ograničenja rade, studiraju i žive

u bilo kojoj zemlji članici. Ovo je posebno važno za mlade, koji žele da se obrazuju u inostranstvu, steknu nova znanja i iskustva, a zatim ta znanja primijene u svojoj zemlji.

Ekonomske koristi i fondovi

Kroz pretpristupne fondove EU, Crna Gora već dobija značajnu finansijsku pomoć. Ta sredstva se koriste za izgradnju infrastrukture, podršku malim preduzećima, zaštitu životne sredine i unapređenje obrazovanja i zdravstva. Na taj način se podiže kvalitet života građana/ki i stvara osnova za održiv ekonomski razvoj.

Vladavina prava i borba protiv korupcije / bolji kvalitet proizvoda i usluga

EU snažno insistira na reformama u oblasti pravosuđa, borbi protiv korupcije i jačanju institucija. Ove promjene doprinose stvaranju pravednijeg društva, većoj pravnoj sigurnosti i većem povjerenju građana u sistem. Pored toga, usklađivanje sa evropskim standardima dovodi do poboljšanja u kvalitetu proizvoda, bezbjednosti hrane, zaštiti potrošača i očuvanju prirode.

Obrazovanje i mobilnost mladih

Poseban značaj ima i pristup programima, kao što je Erasmus+, koji omogućava mladima iz Crne Gore da studiraju, volontiraju i stručno se usavršavaju širom Evrope. Time se povećavaju njihove šanse za zapošljavanje i otvara prostor za nova prijateljstva i saradnju.

Modernizacija društva

EU podstiče digitalizaciju, reformu administracije i održivi razvoj, što direktno poboljšava svakodnevni život – brže usluge, manje birokratije, više prava za građane/ke.

Evropska unija, za građane/ke Crne Gore, ne predstavlja samo politički cilj, već konkretne koristi koje se već osjećaju u svakodnevnom životu. Evropski put donosi više prilika, bolje uslove života i šansu za napredak. Iako je put ka članstvu izazovan, koristi koje ono donosi, čine taj trud vrijednim.

Jeste li znali?

Godišnje više od 10.000 mladih iz Crne Gore učestvuje u programima mobilnosti, kao što je Erasmus +, koji im otvara vrata evropskih univerziteta i pruža nezaboravno iskustvo studiranja u inostranstvu.

Proces pristupanja EU

- Crna Gora je zvanično kandidat za članstvo od 2010. godine.
- Pregovore o članstvu je otvorila 2012. godine i prva je u regionu po broju otvorenih poglavlja.
- Od 35 pregovaračkih poglavlja, 33 su otvorena, a 3 privremeno zatvorena (do 2024. godine).

Poglavljja 23 i 24 – ključna za EU

- Najvažnija za EU su poglavljja 23 i 24 – pravosuđe, ljudska prava, borba protiv korupcije i bezbjednost.
- EU ne zatvara nijedno drugo poglavlje, dok nema napretka u ova dva.

Podrška građanima

- Prema istraživanjima, više od 70 % građana Crne Gore podržava članstvo u EU, što je jedan od najvećih procenata u regionu.
- Ljudi EU najviše povezuju sa prilikama za posao, putovanja, stabilnošću i boljim standardom.

Jeste li znali?

Rekonstrukcija pruge Bar-Vrbnica, koju svakodnevno koriste stotine putnika i teretnih vozila, finansirana je upravo iz EU fondova.

- EU kao najveći donator i trgovinski partner
- Evropska unija je najveći investitor i trgovinski partner Crne Gore.
 - Više od 60% izvoza i uvoza Crne Gore je vezano za zemlje EU.
 - Takođe, EU je u posljednjih 10 godina uložila više od 500 miliona eura pomoći kroz projekte i razvojne fondove.

Zeleni plan i ekologija

- Crna Gora je dio Zelenog plana za Zapadni Balkan, čiji je cilj prelazak na čistije izvore energije, zaštitu prirode i borbu protiv zagađenja.
- EU finansira projekte u oblasti reciklaže, energetske efikasnosti, čistog vazduha i otpada.
- Kulturna i naučna saradnja
- Crnogorske škole, univerziteti i organizacije učestvuju u programima, kao što su Erasmus+, Horizon Europe, Creative Europe, što podstiče razmjenu ideja, talenata i inovacija.

4

**EU I LOKALNE
ZAJEDNICE U
CRNOJ GORI?**

Proces evropskih integracija Crne Gore, ne odvija se samo na nivou države, već ima direktan uticaj na lokalne zajednice širom zemlje. Kroz različite mehanizme finansiranja, a posebno kroz IPA fondove (Instrument za pretpristupnu pomoć), Evropska unija pruža konkretnu podršku opštinama u razvoju infrastrukture, javnih usluga, zaštiti životne sredine i unapređenju lokalne ekonomije.

IPA fondovi i lokalni razvoj

IPA fondovi omogućavaju lokalnim samoupravama da realizuju projekte koji doprinose poboljšanju svakodnevnog života građana – kroz izgradnju puteva, vodovoda, kanalizacije, obrazovnih i kulturnih institucija, ali i jačanje lokalne uprave i podršku malim biznisima. IPA predstavlja glavni finansijski instrument EU za zemlje kandidate. *Crna Gora je korisnik IPA fondova od 2007. godine, a kroz različite cikluse (IPA I, IPA II i sada IPA III), dobila je više od 500 miliona eura pomoći.*

Značaj za opštine – decentralizovana pomoć

EU sredstva su dostupna, ne samo državnim institucijama, već i opštinama, nevladinim organizacijama, školama, preduzećima i kulturnim institucijama. Na lokalnom nivou, to znači stvaranje mogućnosti za razvoj, koji je usmjeren na konkretne potrebe građana.

Prijestonica Cetinje

Na Cetinju, zahvaljujući podršci EU, realizovano je više značajnih projekata:

- **Rekonstrukcija i revitalizacija Njegoševe ulice** – u okviru projekta *“Unapređenje urbanog ambijenta”*, finansiranog iz EU fondova;

- Projekat “*Kulturna baština za ekonomski razvoj*” (*Heritage-Driver of Development*) uključuje obnovu kulturno-istorijskih objekata, sa ciljem razvoja turizma;
- EU je, takođe, *podržala modernizaciju sistema upravljanja otpadom i reciklaže*, na lokalnom nivou;
- *Podrška lokalnoj samoupravi* – EU je finansirala osposobljavanje službenika za pripremu i upravljanje projektima.

Primjeri iz drugih crnogorskih opština

- U **Bijelom Polju**, iz IPA fondova finansirana je *izgradnja regionalnog vodovoda*, čime je obezbijedena pitka voda, za desetine hiljada stanovnika; kao i *modernizacija tržišta rada* – EU je finansirala centre za stručno osposobljavanje mladih i nezaposlenih.
- **Nikšić** je dobio sredstva za *unapređenje energetske efikasnosti u javnim zgradama*, uključujući škole i bolnice – U saradnji sa EU, opština je realizovala projekte termoizolacije škola, čime su smanjeni troškovi grijanja i poboljšani uslovi za nastavu; te *rekonstrukciju gradske pijace* – Savremena infrastruktura stvorila je bolje uslove za male proizvođače i potrošače.
- **Berane** je koristilo EU fondove za *projekat izgradnje postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda* – Investicija vrijedna više od 10 miliona eura, sufinansirana od strane EU i Njemačke razvojne banke (KfW), poboljšala je ekološke uslove, u dolini Lima; kao i *ulaganje u obrazovanje i socijalnu inkluziju* – kroz projekte, koji se bave romskom populacijom i marginalizovanim grupama.

- **U Pljevljima**, EU je finansirala projekte *zaštite životne sredine*, kao i *unapređenje upravljanja otpadom* – Projekti sanacije deponija i uvođenje selektivnog prikupljanja otpada, doprinose održivijem upravljanju resursima; kao i pomoć za zelene biznise – Preko IPA fondova, finansirana je podrška preduzećima, koja se bave reciklažom i obnovljivim izvorima energije.
- **Tivat i Kotor** – *Očuvanje kulturnog i prirodnog nasljeđa* – EU je finansirala projekte za obnovu pomorske i tvrđavne baštine, uključujući sanaciju tvrđave Vrmac i promociju Boke Kotorske, kao UNESCO lokaliteta.

Brojevi koji govore

**PREKO
500
projekata**

na lokalnom nivou, sufinansirano je EU sredstvima do danas;

**VIŠE OD
30
opština**

u Crnoj Gori, je direktno koristilo IPA fondove

Samo u okviru **IPA II (2014 – 2020)**, Crna Gora je dobila oko **270 miliona eura**, od čega značajan dio ide direktno ka opštinskim projektima;

40 000+ građana

je dobilo bolje uslove života, zahvaljujući lokalnim EU projektima (*voda, putna infrastruktura, školstvo, uprava*);

Više od 100 nevladinih organizacija i škola,

iz lokalnih zajednica, uključeno
je u EU projekte mobilnosti,
obrazovanja i inkluzije.

Evropska unija nije samo podrška na nacionalnom nivou – njen uticaj se vidi i na ulicama gradova, u školama, bolnicama i svakodnevnom životu građana. Zahvaljujući IPA fondovima, lokalne zajednice širom Crne Gore imaju priliku da se razvijaju po evropskim standardima, stvarajući uslove za bolji, održiv i perspektivan život.

Evropska unija ne gradi samo puteve i objekte – ona gradi mostove između evropskih vrijednosti i lokalnih potreba. Kroz IPA fondove i podršku reformama, EU pomaže lokalnim zajednicama u Crnoj Gori da budu efikasnije, održivije i bolje pripremljene za izazove 21. vijeka. Građani to osjećaju, kroz čistiju vodu, sigurnije škole, bolju saobraćajnu povezanost i jaču lokalnu ekonomiju. Evropski put je, u tom smislu, put ka kvalitetnijem životu – od centra Podgorice do najudaljenijeg sela.

5

**PRIMJERI DOBRE
PRAKSE:
MLADI I
EVROPSKA
UNIJA**

Evropska unija je kroz brojne programe i inicijative pokazala da su mladi ljudi u srcu evropske budućnosti. Kroz konkretne primjere dobre prakse, mladi iz Crne Gore i drugih zemalja Zapadnog Balkana, već godinama, imaju priliku da putuju, uče, volontiraju, razvijaju ideje i povezuju se sa vršnjacima, širom Evrope. Ovi programi, ne samo da obogaćuju lično iskustvo mladih, već ih pripremaju da postanu aktivni građani, inovatori i pokretači promjena u svojim zajednicama.

Erasmus+ – učenje bez granica

Jedan od najuspješnijih i najpoznatijih programa EU je **Erasmus+**, koji omogućava mladima da studiraju, volontiraju ili se stručno usavršavaju, u drugoj zemlji. Crna Gora je dio ovog programa, još od 2015. godine, a do danas su hiljade mladih iz naše zemlje iskoristile priliku da borave u drugim evropskim zemljama, da steknu nova znanja i iskustva.

Osim razmjene studenata, Erasmus+ nudi i:

- *treninge za omladinske radnike;*
- *neformalne edukacije kroz omladinske razmjene;*
- *projekte, koji podstiču interkulturalni dijalog i toleranciju.*

Jedan od primjera dobre prakse je projekat “**Youth for Green Future**“, u kojem su učestvovali mladi iz Crne Gore, Italije i Španije, sa ciljem podizanja svijesti o klimatskim promjenama.

Erasmus+

Evropski omladinski servis (ESC) – Volontiranjem mijenjaj svijet

European Solidarity Corps (ESC) pruža mladima, između 18 i 30 godina priliku da volontiraju u drugim evropskim zemljama, na projektima društvene koristi – od zaštite životne sredine do rada sa djecom i starijima.

Mladi iz Crne Gore su, na primjer, učestvovali u projektima volontiranja, u Poljskoj, Portugalu, Francuskoj i Litvaniji, gdje su pomagali u zajednicama, organizovali kulturne događaje i promovisali solidarnost.

Posebna prednost ESC programa je to što pokazuje da svako može doprinijeti društvu, bez obzira na obrazovanje ili ekonomski status – a svi troškovi su pokriveni od strane EU.

**EUROPEAN
SOLIDARITY
CORPS**

Evropska omladinska kartica (EYCA) – Pristup kulturi, putovanjima i edukaciji

Evropska omladinska kartica dostupna je mladima od 13 do 30 godina i omogućava razne popuste, u više od 30 zemalja Evrope – na prevoz, ulaznice, kulturne događaje, restorane i kurseve.

U Crnoj Gori je koristi na hiljade mladih, a kartica se, često, kombinuje sa edukativnim projektima i kampanjama. Ova kartica nije samo simbol pripadnosti evropskom prostoru, već i konkretna podrška mobilnosti i pristupu znanju.

Start-up Village inicijative – Inovacije iz sela za Evropu

Evropska unija podstiče i preduzetništvo, među mladima, posebno u ruralnim područjima. Kroz inicijativu **Start-up Village**, mladi iz manjih sredina dobijaju šansu da razviju svoje biznis ideje – uz mentorstvo, obuke, pristup tehnologiji i start-up fondovima.

Na primjer, u saradnji sa lokalnim opštinama i EU partnerima, mladi iz Plužina, Andrijevice i Mojkovca, dobili su priliku da razviju startup-e u oblasti turizma, poljoprivrede i digitalnih usluga.

Kroz ovakve projekte EU šalje poruku da inovacije ne dolaze samo iz velikih gradova – već i iz sela, planinskih područja i malih zajednica.

Primjeri kao što su **Erasmus+, ESC, EYCA i Start-up Village** pokazuju kako Evropska unija ulaže u mladost, znanje, kreativnost i solidarnost. Za mlade iz Crne Gore, ovo nijesu samo programi, već i kapije koje vode ka Evropi, ka znanju, prijateljstvima, novim idejama i boljoj budućnosti.

Učešćem u ovim inicijativama, mladi, ne samo da jačaju sopstvene vještine i znanje, već grade Evropu bez granica – Evropu koja uključuje i razumije, koja motiviše i povezuje.

KAKO DA SE UKLJUČIMO: AKTIVNO UČEŠĆE MLADIH U EVROPSKIM PROCESIMA

Evropska unija nije samo politička i ekonomska zajednica, ona je i prostor za lični i profesionalni razvoj, posebno za mlade ljude. Mogućnosti, koje EU nudi mladima iz Crne Gore, nijesu ograničene samo na formalne pregovore i institucionalne odnose. Naprotiv, svaki pojedinac može postati dio evropske priče. Putem volontiranja, stažiranja i online edukacije, mladi mogu aktivno učestvovati u kreiranju evropske budućnosti i istovremeno graditi vlastiti uspjeh.

Volontiranje – doprinesi zajednici, osnaži sebe

Volontiranje je jedan od najlakših i najefikasnijih načina, da se mladi uključe u evropske procese. Program European Solidarity Corps (ESC) omogućava mladima iz Crne Gore da volontiraju, u različitim evropskim zemljama, na projektima koji se tiču ekologije, obrazovanja, kulture, pomoći ugroženima ili rada sa djecom i starijima.

Volontiranjem u inostranstvu, mladi:

- *razvijaju međukulturalne vještine i toleranciju,*
- *uče strane jezike,*
- *stiču samopouzdanje i radne navike,*
- *šire mrežu poznanstava širom Evrope.*

Volontiranje ne mora biti daleko, u okviru lokalnih EU projekata, moguće je volontirati i u Crnoj Gori, na događajima, koje organizuju EU Info Centar, Delegacija EU ili omladinske NVO.

Staziranje u institucijama EU – prvi korak ka evropskoj karijeri

Za mlade, koji žele da se profesionalno uključe u rad Evropske unije, staziranje u institucijama EU je sjajna prilika. Postoje različiti programi staziranja u institucijama, kao što su:

- **Evropska komisija (Blue Book traineeship)** – dvomjesečno plaćeno staziranje u Briselu ili Luksemburgu;
- **Evropski parlament** – „Robert Schuman“ staziranje, dostupno diplomcima iz svih zemalja kandidata;
- **Savjet EU, Sud pravde EU, Ombudsman EU** – svi nude pozicije pripravnika, u različitim sektorima.

Ovi programi omogućavaju mladima da:

- *steknu prvo profesionalno iskustvo, u međunarodnom okruženju;*

- *razumiju način funkcionisanja EU;*
- *uspostave kontakte sa kolegama iz cijele Evrope;*
- *razviju jezičke, administrativne i analitičke vještine.*

Mladi, iz Crne Gore, već su učestvovali u tim programima, i mnogi su nastavili karijeru u evropskim ili međunarodnim institucijama.

Online kursevi – učenje dostupno svima

Za one koji ne mogu odmah volontirati ili putovati, online kursevi predstavljaju najdostupniji oblik učešća i obrazovanja. Evropska unija i brojni partneri nude besplatne kurseve, kroz platforme, kao što su:

- **EU Academy** – zvanična platforma EU, za edukaciju o evropskim politikama i institucijama,
- **Erasmus+ Virtual Exchange** – online razmjene i diskusije za mlade iz Evrope i susjednih regiona,
- **MOOC platforme (Coursera, FutureLearn, EdX)**, sa kursovima koji obrađuju teme poput demokratije, ljudskih prava, održivog razvoja i evropskih integracija.

Online kursevi su idealni za:

- *unapređenje digitalnih i stručnih vještina,*
- *pripremu za rad u evropskim projektima,*
- *dobijanje sertifikata koji mogu ojačati CV.*

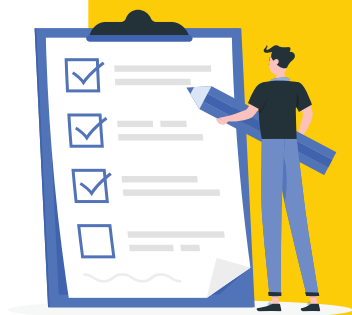
Uključivanje mladih u evropske procese ne mora da čeka članstvo u EU – mogućnosti postoje već sada. Volontiranjem, stažiranjem i učenjem kroz online programe, mladi iz Crne Gore mogu biti aktivni građani Evrope, uticati na promjene u svojoj zajednici i istovremeno razvijati sebe. Evropska unija ne traži samo znanje, već i inicijativu, otvorenost i spremnost da se doprinese zajedničkoj budućnosti.

**Učešće počinje jednostavno –
jednim klikom, prijavom ili
pitanjem:**

**Kako mogu da
doprinesem?**

**Odgovor je –
Na mnogo
načina.**

Check-lista: Jesam li spreman/na za EU prilike?

Označi šta se odnosi na tebe:

- Imam između 13 i 30 godina;
- Želim da putujem i upoznam nove kulture;
- Volim da učim i razvijam nove vještine;
- Zainteresovan/a sam za volontiranje i društveni angažman;
- Studiram ili sam nedavno završio/la studije;
- Zanimaju me EU teme i institucije,
- Želim da razvijam svoj biznis/start-up;
- Voljan/na sam da učim strane jezike;
- Prijala bi mi praksa u međunarodnom okruženju;
- Spreman/na sam da izađem iz zone komfora.

Ako si označio/la 4 ili više – EU programi čekaju baš tebe!

Interaktivni kviz:

Koji EU program je za mene?

Odgovori na pitanja i otkrij koji program najbolje odgovara tvojim interesovanjima!

1. Šta te trenutno najviše motiviše?

- a) Želim da steknem radno iskustvo
- b) Želim da pomognem zajednici
- c) Volim da učim i unaprijedim znanja
- d) Želim da razvijem svoju ideju ili biznis
- e) Želim da upoznam ljude iz cijele Evrope

2. Koliko imaš godina?

- a) 18 – 30
- b) 13 – 18
- c) 30+

3. Koliko si mobilan/na?

- a) Mogu da putujem i boravim u inostranstvu
- b) Ne mogu da putujem, ali imam dobar internet
- c) Volio/la bih da volontiram i lokalno

4. Kakva iskustva ti najviše odgovaraju?

- a) Praksa u institucijama i kancelarijama
- b) Rad u grupi, humanitarni i kulturni projekti
- c) Individualno učenje i rad od kuće
- d) Preduzetnički izazovi i stvaranje nečeg novog
- e) Interkulturalne razmjene i timski rad

Rezultati:

Najviše odgovora A

EU STAŽIRANJE

(npr. Blue Book program, Schuman staž u EP)

Idealno za one koji žele karijeru u međunarodnom okruženju i iskustvo u EU institucijama.

Najviše odgovora B

European Solidarity Corps (ESC)

Volontiraj u inostranstvu ili lokalno, pomaži zajednici i razvijaj empatiju i timski duh.

Najviše odgovora C

EU Academy / Erasmus + Virtual Exchange / MOOC kursevi

Ako želiš da učiš iz svoje sobe – online znanje dostupno svima i bilo gdje.

Najviše odgovora D

Start-up Village / EU4Business / EIT Jumpstarter

Za preduzetnike i inovatore – pronadi podršku za svoju ideju i osvoji sredstva.

Najviše odgovora E

Erasmus+ Youth Exchange / Omladinske razmjene

Za one koji žele putovanja, prijatelje iz raznih zemalja i dinamično neformalno učenje.

**MINI KVIZ &
IZAZOVI:
KOLIKO ZNAŠ O
EU I KAKO DA SE
UKLJUČIŠ?**

Uputstvo: Odgovori iskreno na svako pitanje i zapiši svoj odgovor. Na kraju, vidi koje ti oblasti najviše odgovaraju i gdje se možeš aktivno uključiti.

1) Koje tri institucije čine jezgro Evropske unije?

Odgovor: _____

2) Da li znaš šta znači skraćenica ESC i kako možeš učestvovati?

Odgovor: _____

3) Navedi barem dvije prednosti Erasmus+ programa.

Odgovor: _____

4) Koliko zemalja, trenutno, čini Evropsku uniju?

Odgovor: _____

5) Koja EU platforma nudi besplatne kurseve o evropskim politikama?

Odgovor: _____

6) Zamisli da volontiraš u drugoj zemlji – koju bi izabrao/la i zašto?

Odgovor: _____

7) Navedi jedan primjer EU projekta u tvojoj lokalnoj zajednici.

Odgovor: _____

8) Koje vještine bi volio/la da stekneš, kroz EU programe?

Odgovor: _____

9) Da li znaš nekoga ko je učestvovao u EU programima? Šta te inspirisalo u njihovom iskustvu?

Odgovor: _____

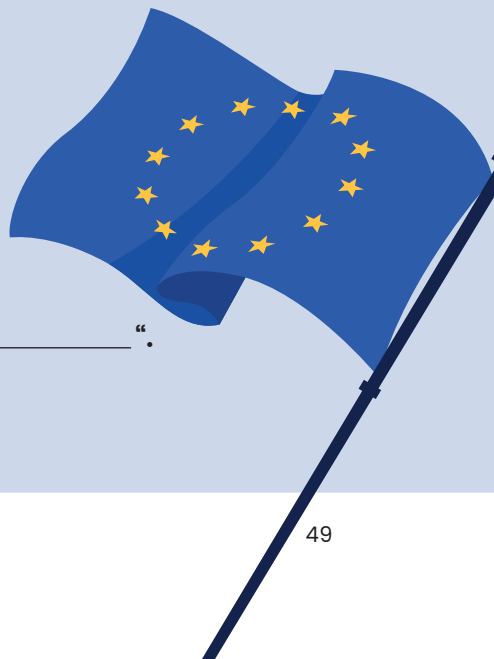
10) Šta je tvoj prvi korak ka uključivanju u EU prilike?
(npr. istražiti program, prijaviti se, pitati mentora...)

Odgovor: _____

Bonus izazov:

Osmisli kratak slogan, koji promoviše učešće mladih u EU programima:

Moj slogan: “ _____ ”.

REČNIK EU TERMINA

**BRZO, JASNO,
KORISNO**

1. Acquis communautaire

Zajedničko zakonodavstvo EU – skup svih pravila, zakona, propisa i standarda, koje svaka zemlja mora da prihvati, ako želi da postane članica EU.

2. IPA (Instrument for Pre-accession Assistance)

Instrument prepristupne pomoći – fondovi kojima EU finansira reforme, projekte i razvoj u zemljama kandidatima, poput Crne Gore.

3. Zeleni plan (European Green Deal)

Strategija EU za održivu i klimatski neutralnu Evropu do 2025. godine, obuhvata ekologiju, čistu energiju, cirkularnu ekonomiju, zaštitu prirode.

4. Schengen zona

Prostor bez graničnih kontrola, među državama članicama. Slobodno kretanje ljudi, bez pasoških kontrola.

5. Erasmus+

Program EU za edukaciju, omladinu i sport. Omogućava razmjene, studije, volontiranje i stručne prakse u inostranstvu.

6. ESC (European Solidarity Corps)

Program za volontiranje mladih u EU i susjednim zemljama, koji nudi projekte solidarnosti, pomoći i zajedničkog rada.

7. Koheziona politika

Politika EU za smanjenje razlika između razvijenih i manje razvijenih regiona. Uključuje ulaganja u infrastrukturu, obrazovanje, inovacije.

8. Pristupni pregovori

Proces u kojem zemlja kandidat (poput Crne Gore) usvaja zakone EU i ispunjava uslove za članstvo – podijeljen u 35 poglavlja.

9. EU fondovi

Financijski instrumenti kroz koje EU pomaže projekte, u oblasti razvoja, zapošljavanja, obrazovanja, ruralnog razvoja itd.

10. Evropska omladinska kartica (EYCA)

Kartica koja mladima (13–30 godina) daje popuste na prevoz, kulturne događaje, obrazovanje i putovanja, širom Evrope.

11. Digitalna Evropa

Inicijative EU za jačanje digitalnih vještina, sigurnosti, vještačke inteligencije i infrastrukture, u državama članicama i kandidatima.

12. Start-up Village Initiative

EU projekat koji podržava inovacije i preduzetništvo, u ruralnim područjima, kako bi sela postala atraktivna za život i rad mladih.

13. Evropski parlament

Direktno izabrano zakonodavno tijelo EU, koje donosi zakone, budžet i predstavlja građane Evropske unije.

14. Evropska komisija

Izvršni organ EU, koji predlaže zakone, upravlja budžetom i nadzire sprovođenje politika.

15. Evropski savjet / Savjet EU

Institucije koje predstavljaju države članice – usmjeravaju politiku EU i odlučuju o važnim temama, kao što su proširenje, bezbjednost, migracije.

Završna riječ:

EU – više od projekata, snaga zajedništva

Evropska unija nije samo daleki Brisel, složene institucije ili zakoni – ona živi i raste u našim gradovima, selima, školama, idejama i svakodnevnicima. Bilo da je to obnovljeni kulturni centar, nova saobraćajnica, obuka za mlade preduzetnike, volonterski kamp ili digitalna učionica – tragovi evropske solidarnosti prisutni su svuda oko nas.

“EU u mom kraju” je više od informatora – to je poziv da prepoznamo šanse, iskoristimo znanje i uključimo se. Da ne čekamo “velike promjene odozgo”, već da počnemo mijenjati sebe i svoju zajednicu – jer Evropa se gradi i u Podgorici, i na Cetinju, i u Beranama.

Kao građani i građanke Crne Gore, zemlje kandidata za članstvo, imamo pravo, ali i odgovornost da razumijemo evropske procese, učestvujemo u njima i iskoristimo ono što nam je već sada dostupno: fondove, razmjene, volontiranje, obuke i prilike koje povezuju.

*Zato – pitaj, prijavi se, predloži, učestvuj. Jer
Evropska unija ne počinje u nekoj dalekoj instituciji
– već u tvojoj ulici, tvojoj školi, tvojoj ideji.*

Evropa je tamo gdje si ti.

*Budućnost Evropske unije nije stvar velikih riječi –
već malih, svakodnevnih koraka. I tvoj korak je važan.*

CIP - Каталогизација у публикацији
Национална библиотека Црне Горе, Цетиње

ISBN 978-9940-789-05-3
COBISS.CG-ID 34480132

Funded by
the European Union